

ოთარ ნიკოლეიშვილი

“ებრაელთა ანტიფაშისტური კომიტეტის” ისტორიიდან

მეორე მსოფლიო ომში საბჭოთა კავშირის ჩართვის შემდეგ ქვეყნის ხელისუფლება ყველანაირად ცდილობდა მოსახლეობაში, განურჩევლად მისი ეთნიკური კუთვნილებისა, ანტიფაშისტური განწყობილების კიდევ უფრო გაძლიერებას. სწორედ ერთ-ერთ ასეთ მცდელობას წარმოადგენდა “ებრაელთა ანტიფაშისტური კომიტეტის” ჩამოყალიბებაც.

“კომიტეტის” დაარსებაზე საუბარს, ხშირ შემთხვევაში, მხოლოდ იმ დროიდან იწყებენ, როდესაც მას სათავეში რუსეთის ებრაული სახელმწიფო თეატრის ცნობილი მსახიობი სოლომონ მიხოელსი (Solomon Mikhoels) უდგება, მის წინარე მოვლენებზე კი არაფერია ნათქვამი. სინამდვილეში აღნიშნული ორგანიზაციის სათავეებთან პოლონეთში ებრაელთა სოციალისტური პარტიის (General Jewish Labor Bund in Poland) ცნობილი წევრები: ჰენრიკ ერლიხი (Henryk Erlich) და ვიკტორ ალტერი (Wiktor Alter) იდგნენ. აი, როგორ გადმოგვცემს “კომიტეტის” დაარსების ისტორიას დონალდ რეიფილდი (Donald Rayfield) 2004 წელს ნიუ-იორკში გამოცემულ თავის წიგნში “სტალინი და მისი ჯალათები” (Stalin and His Hangmen): 1939 წლის შემოდგომაზე, ჰენრიკ ერლიხისა და ვიკტორ ალტერის დაკავების შემდეგ, საბჭოთა კავშირის შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატმა (NKVD) “მათ პოლონეთის სასარგებლოდ ჯაშუშობაში დასდო ბრალი და სიკვდილით დასჯა შეუფარდა, თუმცა, მოგვიანებით, აღნიშნული განაჩენი ათწლიანი პატიმრობით იქნა შეცვლილი” (დ. რეიფილდი, 2004, გვ. 381).

ცოტა ხნის შემდეგ კი მათ საერთოდ გათავისუფლება შესთავაზეს, თუკი ისინი სტალინის მიერ 1941 წლის 24 აგვისტოს გამოცემული ბრძანებით შექმნილ ებრაელთა ანტიფაშისტურ კომიტეტს ჩაუდგებოდნენ სათავეში. აღსანიშნავია ისიც, რომ სტალინს ხსენებული კომიტეტის “საერთაშორისო ორგანიზაციად ქცევა ჰქონდა ჩაფიქრებული” (რ. ბრეჟმენი, 2001, გვ. 374). დ. რეიფილდის ხაზგასმით, “სექტემბრის შუა რიცხვებში მათ უკვე გააჩნდათ ოფისი სასტუმრო “მეტროპოლიში” და ახორციელებდნენ თავიანთ მუშაობას ბერიას მიერ მიჩენილი თანამშრომლის უშუალო მეთვალყურეობით. ბერიას ინიციატივით, ერლიხს პრეზიდენტობა შესთავაზეს, ალტერს — მდივნობა, მსოფლიოში ცნობილ ებრაელ მსახიობ სოლომონ მიხოელსს კი — ვიცე-პრეზიდენტობა” (დ. რეიფილდი, 2004, გვ. 381).

ის, რომ აღნიშნული “კომიტეტის” ჩამოყალიბება საბჭოთა ხელისუფლებას მხოლოდ თავისი მიზნების გამოსაყენებლად სჭირდებოდა, ხოლო ებრაელთა ინტერესების დაცვა—გათვალისწინება არც კი უფიქრია, არაერთხელ გამოჩნდა ამ ორგანიზაციის არსებობის პერიოდში. უფრო მეტიც, ხელისუფლებასთან თუნდაც ერთი შეუთანხმებელი ნაბიჯის გადადგმაც კი “კომიტეტის” ნებისმიერ

როდესაც მან ინიციატივა გამოიჩინა და დაუკავშირდა მოსკოვში პოლონეთის ელჩს — სტანისლავ კოტს, რომელსაც შესთავაზა პოლონელი ებრაელების ლეგიონის შექმნა და საბჭოთა ჯარის მხარდამხარ საბრძოლველად ანდერსის არმიასთან ამ ლეგიონის შეერთება (რ. ბრეკმენი, 2001, გვ. 374).

მიუხედავად იმისა, რომ არც ერთი ამგვარი ქმედება საბჭოთა სახელმწიფოსთვის ხიფათისა და რისკის შემცველი არ იყო, ბერიამ ალტერი მაინც უშეკერესად დასაჯა იმისა და მიუხედავად, რომ “ელეონორა რუზველტმა და ალბერტ აინშტაინმა 1941 წლის 4 დეკემბერს წერილობით მიმართეს სტალინს კუიბიშევში დაპატიმრებული ერლიხისა და ალტერის გათავისუფლების თხოვნით” (ჟ. შტაინბერგი, 1971, გვ. 424-425). სამწუხაროდ, ხელისუფლებამ ორივე მათგანს ქვეყნის “ღალატის მუხლი შეუფარდა და 1941 წლის 23 დეკემბერს ისინი დახვრეტილ იქნენ... შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის ხელმძღვანელი სერგეი ოგოლცოვი მთავრობის კუიბიშევში ყოფნის პერიოდში პირადად ხელმძღვანელობდა დასჯის პროცესს...” (დ. რეიფილდი, 2004, გვ. 382). საინტერესო ფაქტია ისიც, რომ, უკვე საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ, რუსეთის პრეზიდენტმა ბორის ელცინმა, 1991 წლის 8 თებერვლის დეკრეტით, უკანონოდ სცნო ერლიხისა და ალტერის სიკვდილით დასჯის ფაქტი და მოახდინა მათი რეაბილიტაცია.

სწორედ ერლიხისა და ალტერის სიკვდილით დასჯის შემდეგ, 1942 წლიდან, ხდება სოლომონ მიხოელსი პრეზიდენტი ზემოთ ხსენებული “კომიტეტისა”, რომელიც ამავე დროიდან კუიბიშევიდან მოსკოვში გადადის. ს. მიხოელსის მმართველობის პერიოდი ძალზე მრავალფეროვანი, საინტერესო და ამავდროულად უადრესად ტრაგიკული აღმოჩნდა ორგანიზაციისათვის. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესოა ის ფაქტი, რომ 1942 წლის 7 აპრილს “კომიტეტი” “აქვეყნებს თავის პირველ მიმართვას “მსოფლიოს ებრაელებისადმი”, რომელსაც ხელს აწერდა 47 ადამიანი, მათ შორის მწერლები, მსახიობები, ექიმები და გერმანელებთან ომში სახელმძღვანელო ებრაელი ჯარისკაცები” (http://rehes.org/prbook/vest13_eak.html). აღნიშნული მიმართვის უმთავრეს სულისკვეთებას, როგორც ეს წყაროებითაც ნათლად დასტურდება, საბჭოთა ჯარისთვის დახმარების გაწევა წარმოადგენდა. ძალზე ნიშანდობლივია ისიც, რომ ზემოთქმული მიმართვა მხოლოდ ერთჯერად ხასიათს არ ატარებდა და აღნიშნული ტიპის მეორე შეკრება იმავე წლის 24 მაისსაც იქნა გამართული. მესამე ფორუმს კი, რომელიც 1944 წლის აპრილში შედგა, თავად მოსკოვის რაბი სოლომონ შლიფერიც ესწრებოდა. “კომიტეტს” ასევე ურთიერთობა ჰქონდა სხვადასხვა ქვეყნის მსგავსი ტიპის ებრაულ გაერთიანებებთანაც. მაგალითად, ბულგარეთთან, პოლონეთთან, ჩეხოსლოვაკიასთან, საფრანგეთთან და ა. შ

1942 წლიდან “კომიტეტი” ასევე იწყებს საკუთარი პერიოდული ორგანოს, გაზეთ “ერთობის” (ებრაულად “Eynikayt”) გამოშვებას, რომლის რედაქტორებიც იყვნენ, ცნობილი ებრაელი პოეტი ლევ კვიტო (1890-1952 წწ.) და ჟურნალისტი და ორგანიზაციის მდივანი შახნო ეფშტეინი (1883—1945 წწ). გაზეთის პირველი ნომერი გამოცემულ იქნა 1942 წლის 7 ივნისს (ზოგიერთი წყაროს (www.jewishvirtuallibrary.org – Jewish Virtual Library) მიხედვით კი 6 ივლისს) კუიბიშევში. იგი თავდაპირველად თვეში სამჯერ გამოდიოდა, 1945 წლის თებერვლიდან კი კვირაში სამჯერ. გაზეთის უკანასკნელი ნომერი 1948 წლის 20

ნოემბერს გამოიცა, ანუ ზუსტად მაშინ, როდესაც “კომიტეტმა” ოფიციალურად შეწყვიტა არსებობა.

ორგანიზაციის ეფექტურ მუშაობაზე მიუთითებს ის ფაქტიც, რომ ამერიკასა და დიდ ბრიტანეთში მცხოვრები ებრაელებისათვის მან შეძლო რადიოგადაცემების ორგანიზებაც ებრაულ ენაზე კვირაში ოთხჯერ. ორგანიზაცია, ასევე, აგროვებდა ინფორმაციებს ნაცისტების მიერ ოკუპირებულ საბჭოთა ტერიტორიებზე ჩადენილ საშინელებათა შესახებ და აქვეყნებდა მათ როგორც “ერთობაში”, ასევე საბჭოთა კავშირის გარეთ გამოშვებულ სხვა ებრაულ გაზეთებში”.

ის, რომ “კომიტეტი” საკმაოდ ანგარიშგასაწევ ძალას წარმოადგენდა, უმთავრესად იმ ღვაწლმოსილ პიროვნებათა დამსახურება იყო, რომლებიც მისი ნამდვილი წევრები გახლდნენ. 1946 წლისათვის “კომიტეტის” წევრთა რიცხვმა უკვე 70-ს მიაღწია, რომელთაგანაც 19 აღმასკომის შემადგენლობაში შედიოდა.

თუმცა, აქვე, ობიექტურობისთვის, ისიც აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ, გარდა ზემოხსენებული ღვაწლმოსილი პიროვნებებისა, “კომიტეტში” ასევე მრავლად იყვნენ საბჭოთა ხელისუფლების მიერ დანიშნული ან შეგზავნილი ადამიანებიც, რომელთა პირდაპირ მოვალეობასაც ორგანიზაციის საქმიანობის ყველა დეტალის შესწავლა და გაკონტროლება წარმოადგენდა.

მიუხედავად სახელმწიფოს მხრიდან ამგვარი კონტროლის განხორციელებისა, “კომიტეტის” ქმედითუარიანობასა და მოხერხებაზე მიუთითებს ის ფაქტიც, რომ 1943 წელს, ს. მიხოელსისა და ი. ფეფერის მეთაურობით, განხორციელდა შვიდთვიანი ტურნე დასავლეთის ქვეყნებში, კერძოდ, აშშ-ში, მექსიკაში, კანადასა და დიდ ბრიტანეთში. აღნიშნული ვიზიტების მთავარ დანიშნულებას წარმოადგენდა საბჭოთა იდეოლოგიის პროპაგანდის უცხოეთში წარმოება. აშშ-ში ისინი დიდი პატივით იქნენ მიღებულნი ალბერტ აინშტაინისა და მწერალ ბენ-ციონ გოლდბერგის (Ben-Zion Goldberg) მიერ.

საბჭოეთის მხარდამჭერი ყველაზე მასშტაბური აქცია იქნა გამართული აშშ-ში 8 ივლისს, რომელშიც 50 ათასამდე ადამიანი მიიღო მონაწილეობა. აღნიშნული ვიზიტი მნიშვნელოვანი იყო იმითაც, რომ იგი, ფაქტობრივად, წარმოადგენდა პირველ მცდელობას საბჭოთა კავშირსა და დანარჩენ მსოფლიოში მცხოვრებ ებრაელებს შორის ურთიერთობის განახლებისას, რაც 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციის შემდგომ იქნა შეწყვეტილი. აღსანიშნავია, რომ “ბენ-ციონ გოლდბერგი თავადაც რამდენჯერმე (1945, 1946 და 1959 წლებში) იმყოფებოდა საბჭოთა კავშირში”. საინტერესოა ისიც, რომ “იგი გახდა პირველი ამერიკელი ებრაელი მწერალი, რომელიც II მსოფლიო ომის შემდგომ ეწვია საბჭოთა კავშირს” (www.jewishvirtuallibrary.org – Jewish Virtual Library).

მიუხედავად იმისა, რომ “კომიტეტის” მიერ განხორციელებული ყველა ზემოხსენებული ღონისძიება საბჭოთა იდეოლოგიის პროპაგანდას ემსახურებოდა, ხელისუფლება ხსენებული ორგანიზაციის საქმიანობას მაინც ეჭვის თვალთ უყურებდა და მას საფრთხის შემცველად მიიჩნევდა. აღნიშნულის დასტურად დავიმოწმებ მოხსენებით ბარათს, გაგზავნილს 1946 წლის 21 ივნისს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის საერთაშორისო პოლიტიკის დეპარტამენტის დირექტორ მიხეილ სუსლოვისადმი. აღნიშნულ წერილში, რომელსაც “კომიტეტის” პრეზიდენტი ს. მიხოელსი და აღმასკომის წევრი ი. ფეფერი აწერდნენ ხელს,

დეტალურად იყო საუბარი ორგანიზაციის მიერ განხორციელებულ ღონისძიებებზე. ხსენებული დოკუმენტით კიდევ ერთხელ ვრწმუნდებით იმაში, თუ რაოდენ აქტიურ და ქმედით ორგანიზაციას წარმოადგენდა “კომიტეტი” მისი არსებობის არცთუ ისე დიდი ხნის განმავლობაში.

საბჭოთა იდეოლოგიური პროპაგანდის საწარმოებლად “კომიტეტის” ძალზე აქტიურმა მოღვაწეობამ და ამ საქმეში ებრაელთა როლის წინა პლანზე წამოწევის მცდელობამ საბჭოთა ხელისუფლებაში არაადეკვატური რეაქცია გამოიწვია. ებრაელთა დევნა-შევიწროება, რომელიც II მსოფლიო ომის მიწურულს დაიწყო, ომის დასრულების შემდგომ რეპრესიებში გადაიზარდა. საბჭოთა ხელისუფლების მხრიდან უშუალოდ ორგანიზაციის წევრთა დევნა-შევიწროება კი ჯერ კიდევ 1947 წლის მიწურულს დაიწყო, როდესაც 28 დეკემბერს საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის მსოფლიო ლიტერატურის ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი ზაქარია გრინბერგი (1887-1949) დააპატიმრეს (<http://old.ort.spb.ru/nesh/jewworld/eak.htm>). რეპრესიული მანქანის პირველი მსხვერპლი კი თავად ორგანიზაციის პრეზიდენტი აღმოჩნდა.

ძალზე საყურადღებოა, რომ, როგორც ერლიხისა და ალტერის, ისე ს. მიხოელსის დახვრეტის ბრძანებაც თავად სტალინმა გასცა, ამჯერად არაპირდაპირი გზით, მოაწყო რა მისი სიკვდილის შემთხვევითობის ინსცენირება. ამ ფაქტის გათამაშება სტალინს კი, ჩემი აზრით, იმისთვის დასჭირდა, რომ განსხვავებით 1941 წლის დეკემბრისაგან, როდესაც “კომიტეტი” არსებობის მხოლოდ რამდენიმე თვეს ითვლიდა, 1948 წლისათვის, თავისი საქმიანობიდან გამომდინარე, ორგანიზაცია უკვე საკმაოდ დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. შესაბამისად, სტალინი მოერიდა საზოგადოებაში მღელვარების გამოწვევას, რასაც შედეგად ს. მიხოელსის გმირად ქცევა შეიძლებოდა მოჰყოლოდა. იმისათვის, რომ მეტი წარმოდგენა შეგვექმნეს აღნიშნული მკვლელობის დაგეგმვისა და განხორციელების დეტალებზე, დავიმოწმებ ფრაგმენტს დ. რეიფილდის ზემოხსენებული წიგნიდან:

“ერლიხისა და ალტერის მსგავსად, ებრაელთა ანტიფაშისტური კომიტეტის ხელმძღვანელებმა 1941 წელს ძალზე ბევრი რამ გაბედეს. სტალინმა გამოსავლის ძიების დროს უპირატესობა საბჭოთა ებრაელობის მკვლელობას მიანიჭა. კომიტეტის პრეზიდენტის — სოლომონ მიხოელსის დაპატიმრების შემთხვევაში, იგი გახდებოდა წამებული, ამდენად სტალინმა მისი მოკვლა გადაწყვიტა... ვიქტორ აბაკუმოვმა (საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო უშიშროების მინისტრმა 1946-1951 წლებში — ო. ნ.) მოიფიქრა სცენარი: სვეტლანას (საუბარია, სტალინის ქალიშვილ სვეტლანა ალილუევაზე (1926-2011) — ო. ნ.) პირველი ქმრის (გრიგორი მორაზოვის — ო. ნ.) მეგობარს ი. ი. გოლდშტეინს (იგულისხმება, საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკის ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი ისააკ იოსების ძე გოლდშტეინი — ო. ნ.) წამების შედეგად ათქმევინეს, რომ სოლომონ მიხოელსი სტალინის ოჯახის შესახებ ინფორმაციას აწვდიდა ამერიკელებს. აბაკუმოვს დაევალა მიხოელსის ლიკვიდაცია... (1948 წლის 12 იანვარს — ო. ნ.) მიხოელსი, მის მეგობარ (თეატრალურ კრიტიკოს — ო. ნ.) ვლადიმირ გოლუბოვ-პოტაპოვთან ერთად, რომელიც თავის მხრივ მგბ—თვის (სახელმწიფო უშიშროების სამინისტრო — ო. ნ.) მუშაობდა, გაემგზავრა მინსკში. სამმა მთავარმა ჯალათმა: აბაკუმოვის მოადგილემ — სერგეი ოგოლცოვმა, კონტრდაზვერვის თანამშრომელმა შუბნიაკოვმა და ბერიას ახლო

მეგობარმა, ბელორუსიის სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ხელმძღვანელმა ლავრენტი ცანავამ მკვლელობა 13 იანვარს დაგეგმეს. გოლუბოვ—პოტაპოვს მიხოელსის სასტუმროს ნომრიდან გამოყვანა დაევალა. შემდეგ ორივე მათგანი მანქანაში ჩასვეს და ცანავას აგარაკზე წაიყვანეს”, სადაც ისინი მოკლულ იქნენ. შემდეგ კი მათი გვამები გზაზე დააგდეს, რათა აღნიშნული ვანდალური ფაქტი ავტოავარიისათვის დაებრალეზინათ. ცინიზმის უდიდეს გამოვლინებას წარმოადგენდა ისიც, რომ “მკვლევებიც და მსხვერლნიც ორთავენი პატივმიგებულნი იქნენ: ცანავა, შუბნიაკოვი და მგბ—ს მძლოლი მეღლებით დააჯილდოეს; მიხოელსის შესახებ ნეკროლოგი კი პრავდაში იქნა დაბეჭდილი”. საინტერესო ფაქტია ისიც, რომ მიხოელსის გარდაცვალების შესახებ მწუხარება გამოთქვეს და “სამძიმრის წერილი გამოაგზავნეს ალბერტ აინშტაინმა და მარკ ჩაგალმა” (დ. რეიფილდი, 2004, გვ. 440-441).

აღნიშნული შემზარავი ფაქტიდან რამდენიმე თვეში, კერძოდ, 1948 წლის 20 ნოემბერს, “კომიტეტი” უკვე ოფიციალურად წყვეტს არსებობას. თუმცა ამით მის წევრებზე ძალადობა სულაც არ დასრულებულა. პირიქით, 1948—1952 წლებში ამგვარმა ძალადობამ მასობრივი ხასიათი მიიღო. აღსანიშნავია, რომ რეპრესიები შეეხო არა მხოლოდ “კომიტეტის” წევრებს, არამედ ებრაული წარმომავლობის ყველა წარჩინებულ წარმომადგენელს. მთლიანობაში, 1948—1952 წლებში, “შპინონაჟისა და ანტისაბჭოთა პროპაგანდის ბრალდებით დაპატიმრებულ იქნა ებრაელი ეროვნების ყველა პარტიული მუშაკი, სწავლული, მწერალი, პოეტი, ჟურნალისტი, მსახიობი... სულ 110 ადამიანი” (<http://old.ort.spb.ru/nesh/jewworld/eak.htm>).

1952 წლის 8 აპრილს კი იწყება სასამართლო პროცესი, რომლის წინაშეც “კომიტეტის” 15 წევრი წარსდგა. ესენი იყვნენ: სოლომონ ლოზოვსკი, იციკ ფეფერი, სოლომონ ბრეგმანი, იოსებ იუზეფოვიჩი, ბორის შიმელიოვიჩი, ლევ კვიტო, პერეც მარკიში, დავით ბერგელსონი, დავით გოფშტეინი, ბენჯამინ ზუსკინი, ლინა შტერნი, ლეონ ტალმი, ილია ვატენბერგი, ემილია ტეუმინი და ჩაიკა ვანტენბურგ-ოსტროვსკაია. აღნიშნული პროცესი იმავე წლის 18 ივლისს დასრულდა. ორგანიზაციის ზემოხსენებული წევრებიდან მხოლოდ ორი გადაურჩა დახვრეტას — ლინა შტერნი და სოლომონ ბრეგმანი. დანარჩენი პიროვნებანი კი 1952 წლის 12 აგვისტოს დახვრიტეს. ეს თარიღი ისტორიაში, ხსენებული ფაქტის გამო, “მოკლულ პოეტთა დამედაც” იწოდება. “სამშობლოს მოღალატე პირთა”, როგორც მათ საბჭოთა უშიშროებამ უწოდა, ოჯახის წევრები და ნათესავები კი იმავე წლის დეკემბრის თვეში გადასახლებულ იქნენ.

რაც შეეხება დახვრეტას გადარჩენილ ლინა შტერნს, მას სამწლიანხევრით შრომაგასწორების ბანაკში ყოფნა და ხუთი წლით გადასახლება მიესაჯა, თუმცა სტალინის გარდაცვალების შემდეგ სამშობლოში დაბრუნებისა და სწავლის გაგრძელების შესაძლებლობა მიეცა. სიკვდილით დასჯას გადარჩენილი კიდევ ერთი პიროვნება — სოლომონ ბრეგმანი კი ციხეში ყოფნის დროს უმძიმესად დაავადდა და იქვე გარდაიცვალა 1953 წლის 23 იანვარს.

ძალზე საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ ლინა შტერნის მსგავსად, სტალინის გარდაცვალებისთანავე “კომიტეტის” დახვრეტილ თუ რეპრესირებულ სხვა წევრთა რეაბილიტაციაც მოხდა. კერძოდ, 1955 წლის 22 ნოემბერს საბჭოთა კავშირის უზენაესი სასამართლოს სამხედრო კოლეგიამ ორგანიზაციის წევრებისთვის წარდგენილი ბრალი უსაფუძვლოდ მიიჩნია და საქმე დახურა” (ჟ. რუბენშტეინი,

2001, გვ. 504). 1988 წლის 29 დეკემბერს კი საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბიურომ საბოლოოდ დაასრულა “კომიტეტის” ყველა წევრის სრული რეაბილიტაცია.

მოკლედ, ასეთია “ებრაელთა ანტიფაშისტური კომიტეტის” საქმიანობის ზოგადი ასპექტები. მიუხედავად იმისა, რომ ხსენებულმა ორგანიზაციამ არცთუ ისე დიდხანს იარსება, მან მაინც შეძლო მნიშვნელოვანი როლი ეთამაშა როგორც ფაშიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში, ასევე იმის მხილების პროცესშიც, თუ რაოდენ სასტიკ ძალას წარმოადგენდა საბჭოთა რეპრესიული მანქანა თავად მისი ერთგული მოქალაქეებისთვისაც კი.

1947 წლის მიწურულიდან დაიწყო ორგანიზაციის წევრთა დევნა-შევიწროება საბჭოთა ხელისუფლების მხრიდან. ამ მოვლენამ განსაკუთრებულად ფართო მასშტაბები შეიძინა 1948-1952 წლებში. თავად “კომიტეტმა” კი ოფიციალურად არსებობა 1948 წლის 20 ნოემბერს შეწყვიტა.

დამოწმებული ლიტერატურა

რ. ბრეკმენი, 2004 - Brackman R, *The secret file of Joseph Stalin: a hidden life*, Routledge, 2001.

დ. რეიფილდი, 2004 - Rayfield D, *Stalin and His Hangmen*, Random House, 2004.

უ. რუბენშტეინი, 2001 - Rubenstein J, *Stalin's Secret Pogrom*, New Haven: Yale University Press, 2001.

უ. შტაინბერგი, 1971 - Steinberg J, *Verdict of Three Decades: from the Literature of Individual Revolt against Soviet Communism: 1917-1950*, Ayer Publishing, 1971.

<http://old.ort.spb.ru/nesh/jewworld/eak.htm>

http://rehes.org/prbook/vest13_eak.html

<http://www.loc.gov/exhibits/archives/m3antfac.gif> Library of Congress

<http://www.library.upenn.edu> – Library of University of Pennsylvania

www.jewishvirtuallibrary.org – Jewish Virtual Library

OTAR NIKOLEISHVILI**FROM THE HISTORY OF “ANTI-FASCIST COMMITTEE OF JEWS”**

After involving the Soviet Union into the world war II, the state government did its best to strengthen the anti fascist attitude in population despite their ethnic origin. Founding “Anti fascist committee of Jews” by Stalin in 1941 was one of the endeavors of this kind. This organization was headed by famous members of Jew social party Henrik Erlikh and victor Alter in Poland.

In 1942 the president of “committee” became the famous actor of the state theatre of Jews in Russia Solomon Mikhoels, the governing period of him turned to be the most various, interesting and at the same time tragic for organization. In 1942-1948 the organization had its periodic authority the newspaper “Unity”, directed by Lev Kito and Shakhno Epshtein. The committee had relations with Jew organizations of the same type from Bulgaria, Poland, Czech Republic, France.

For Jews living in the USA and Great Britain the “Committee” managed to organize radio transmission in Jewish language four times a week, in 1943 seven month tour was embodied in western countries, in USA, Mexico, Canada and Great Britain headed by S. Mikhoeli and I. Peperi.

From the last period of 1947 Soviet government started persecution of organization members. This occasion became wide in the years of 1948-1952 . As for the “committee” itself was abolished in November 20, 1948.